

ISSN 2959-1953
ISSN 2959-1961
<https://osvita.eeipsy.org>
<https://doi.org/10.38014/osvita.2024.94.07>

СУРНІНА-ДАЛЕКОРЕЙ О.А.

кандидат політичних наук,
доцент кафедри політології і
державного управління,
Ужгородський національний
університет,
м. Ужгород, Україна

КУЛЬТУРА АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В УЖГОРОДСЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ: ОСНОВНІ ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ

SURNINA-DALEKOREI O.A. Culture of academic integrity at Uzhhorod national university: main factors of formation and development. *The study raises the problem of popularizing the culture of academic integrity in Uzhgorod National University. The author analyzes what measures UzhNU resort that to develop and popularize the values of academic culture and establish high moral and ethical qualities of participants in the educational process, and what role the internal normative and regulatory documents of university play in this. The author comes to the conclusion that a correct understanding of academic honesty and a high level of information culture are the basis of the functioning of a modern higher school.*

Keywords: *academic integrity, academic dishonesty, UzhNU.*

СУРНІНА-ДАЛЕКОРЕЙ О.А. Культура академічної доброчесності в Ужгородському національному університеті: основні чинники формування та розвитку. *У дослідженні порушується проблема популяризації культури академічної доброчесності в Ужгородському національному університеті. Авторка аналізує, до яких заходів вдається УжНУ з метою розвитку та популяризації цінностей академічної культури та утвердження високих морально-етичних якостей учасників освітнього процесу, яку роль в цьому відіграють внутрішні нормативні та регламентуючі документи університету. Авторка приходить до висновку, що правильне розуміння академічної чесності та високий рівень інформаційної культури – є основою функціонування сучасної вищої школи.*

Ключові слова: *академічна доброчесність, академічна нечесність, УжНУ.*

1. Постановка проблеми

Дотримання принципів академічної доброчесності, баланс свободи та відповідальності – одна з найважливіших вимог Болонських освітньої системи. У багатьох країнах ЦЄ тема морально-етичної та правової відповідальності за порушення норм академічної чесності широко обговорюється та кодифікується. Суттєво зростає увага до проблем академічної доброчесності і в Україні. В освітньому та науковому українському академічному середовищі активно проводяться заходи, присвячені проблемам академічної чесності. Це круглі столи та конференції, дослідницькі та освітні проекти, вебінари, форуми, онлайн курси.

На особливу увагу заслуговує масштабне соціологічне дослідження «Академічна культура українського студентства: основні чинники формування та розвитку», проведене Східноукраїнським фондом соціальних досліджень спільно з Інститутом соціально-гуманітарних досліджень Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна у період з грудня 2014 по липень 2015 року. Автори проекту виявили, що 90 % студентів українських вузів використовували у власній навчальній діяльності плагіат в тій або іншій формі. До факторів, які найбільшою мірою визначають деформацію академічної культури в процесі навчання, автори віднесли націленість студентства на формальні атрибуції вищої освіти (оцінки, стипендія, диплом та ін.), а не на отримання професійних знань, що є визначним фактором наявності академічного шахрайства [1].

Результати соціологічних опитувань та публічне викриття прикладів академічної недоброчесності в Україні демонструють, що академічна нечесність досить широко поширена в українських ВНЗ. Проте не можна стверджувати, що ситуація зі студентським плагіатом чи шахрайством в Україні значно відрізняється від того, що можна спостерігати в інших країнах.

Наприклад, започатковане у 1990 роках дослідження студентського шахрайства в коледжах та університетах США доктором Дональдом Маккейбом, одного з засновників ICAI, продовжується і сьогодні. Початкові дослідження Маккейба продемонстрували, що понад 60 % студентів університетів відкрито зізнавались, що вдавались до академічного шахрайства у тій чи іншій формі. У березні 2020 року дослідники ICAI, на основі оновленої версії McCabe питальника, провели чергове соціологічне дослідження за участі 840 студентів з п'яти університетів США. За результатами оцінювання було виявлено, що найчастіше студенти вдаються до таких видів академічної нечесності: 1) списування на екзамені – 32%; 2) використання недозволеної допомоги при виконанні індивідуальних та контрольних завдань – 28%; 3) використання несанкціонованих електронних ресурсів для написання реферату, проєкту, виконання домашнього завдання чи інших завдань – 25,1 %; 4) перефразування тексту джерела без посилання на нього – 15%; 5) подання як власних робіт (есеїв, рефератів, індивідуальних завдань тощо), виконаних на замовлення іншими особами – 2% [15].

2. Виклад основного матеріалу

Основні типи раціоналізації академічної нечесності, які використовуються українськими студентами, цілком співставні з виправданнями, до яких вдаються студенти в інших країнах. Як правило, студенти українських вишів обґрунтовують порушення норм академічної доброчесності зовнішніми обставинами, посиленням на відсутність практичної цінності завдань для їхньої професійної підготовки та на неактуальність та нецікавість таких завдань.

За результатами національного опитування “Вища освіта в Україні: громадська думка студентів” (2015) було виявлено, що на питання “Чому студенти вдаються до списування або купівлі різних робіт, які повинні робити самостійно?” 45% респондентів відповіли як “тому, що купити чи списати потрібну роботу дуже просто і доступно”, а 31,4% - “тому, що студенти не бачать зв’язку між цими завданнями та їхньою майбутньою професією”. Разом з тим, на питання “На вашу думку, що у першу чергу потрібно, щоби після вишу знайти хорошу роботу?”, 44,8% відповіли “мати добру освіту, високий рівень знань” і 36% - “мати знайомства, зв’язки” [9].

В іншій науковій роботі Teixeira (2013) на прикладі вибірки студентів бакалаврату 2 – 4-го курсів навчання числом більш як 7 тис. осіб з 21 країни світу аргументується, що академічне шахрайство у формі списування на іспитах в минулому є предиктором поточного рівня корупції в країні [9].

В контексті даного дослідження слушно виглядає думка професора Монтерейського університету Жана Герера про те, що проблематика академічної чесності не вичерпується виключно питаннями взаємовідносин викладача і студента або довіри до освіти. На думку дослідника, утвердження культури академічної доброчесності може виступати ефективною стратегією сприяння моральному розвитку [14].

Університети України сьогодні приділяють значну увагу дотриманню правил та принципів академічної доброчесності в освітньо-науковому процесі. З метою поширення практичних знань і навичок у впровадженні основних принципів академічної доброчесності у багатьох українських вузах проводяться тренінги, методичні семінари, вебінари, конференції. З метою розвитку та популяризації цінностей академічної культури та високих морально-етичних якостей учасників освітнього процесу, університетами розробляються та упроваджуються в дію внутрішні нормативні документи щодо академічної доброчесності, як-то Положення про академічну доброчесність та етику академічних взаємовідносин, Положення про Комісію з етики, Кодекс корпоративної культури тощо.

Значну увагу питанням етики та проблемам дотриманню правил та принципів академічної доброчесності в освітньо-науковому процесі приділяє і Ужгородський національний університет. Становлення системи забезпечення

академічної чесності в УжНУ відбувалося тривалий час, паралельно із формування загальноукраїнської законодавчої бази в сфері академічної доброчесності. Основними локальними нормативними документами в Ужгородському університеті є: Положення про академічну доброчесність в ДВНЗ «Ужгородський національний університет» (далі Положення), Положення про Комісію з питань академічної доброчесності та етики Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет», Етичний кодекс ДВНЗ «Ужгородський національний університет» та інші внутрішні нормативні документи в яких відображаються питання академічної чесності.

Визнання ролі академічної доброчесності та етики у впровадженні різних видів освітньо-наукової діяльності знаходить відображення у Положенні про організацію освітнього процесу в Державному вищому навчальному закладі «Ужгородський національний університет», затвердженому Вченою Радою ДВНЗ «УжНУ» 22 грудня 2020 року (протокол №9) [6].

Відповідно до Положення Університету академічна доброчесність визначається як «сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень» [4]. Дотримання академічної доброчесності в «УжНУ» пов'язане із сповіданням науково-педагогічними працівниками та здобувачами вищої освіти таких принципів: 1) верховенство права; 2) законності; 3) соціальної справедливості; 4) науковості; 5) професіоналізму та компетентності; 6) партнерства і взаємодопомоги; 7) відкритості й прозорості; 8) відповідальності [4].

З 20.12.2018 р. введено в дію Етичний кодекс ДВНЗ «Ужгородський національний університет». Відповідно до нього усім представникам університетської спільноти необхідно керуватись у повсякденній роботі етичними принципами і моральними нормами, а також сприяти реалізації загальної місії університету – здійснювати внесок в суспільний розвиток через дослідження, інновації, їх поширення та підготовку соціально відповідальних, креативних громадян і конкурентоспроможних фахівців [3].

З метою популяризації принципів та норм академічної доброчесності і професійної етики усіма учасниками освітнього процесу УжНУ з березня 20170 р. в межах університету діє Комісія з питань академічної доброчесності. Основними завданнями Комісії – є зміцнення культури академічної чесності та корпоративної етики в університетській спільноті УжНУ, формування нульової толерантності до будь-яких порушень норм академічної чесності з боку викладачів, співробітників та здобувачів освіти, прийняття рішень щодо накладення дисциплінарних стягнень у випадках та відповідно до вимог, передбачених чинним законодавством [5].

Окрім внутрішніх нормативних документів, що регулюють питання академічної доброчесності, з 2019 року з метою сприяння формуванню культури доброчесності загалом УжНУ, започатковано видання електронного бюлетеню. Тематика видання охоплює важливі теми інформаційної та академічної культури, як-то: «Як писати без академічного плагіату» (№1) [12], «Як підтримати чесність дистанційного навчання» (№8) [13], «Що сприяє недоброчесності» (№17) [11] тощо.

На сайті університету представлено широкий перелік посилань на корисні ресурси, де студенти можуть ознайомитись із прикладами плагіату та отримати конкретні інструкції щодо правильного цитування робіт, розвинути навички академічного письма, пройти онлайн-курс з академічної доброчесності.

Викладачі УжНУ популяризують академічну чесність у рамках навчальних дисциплін. Наприклад, кандидат філологічних наук, доцент кафедри міжнародних відносин Рошко С.М. забезпечує викладання курсу «Академічна доброчесність та основи академічного письма» [8], доцент кафедри бізнес-адміністрування, маркетингу та менеджменту Дюгованець О.М. – курсу «Академічна доброчесність та основи наукових досліджень» [2], а доцент фізичного виховання Сивохоп Е.М. в рамках курсу знайомить здобувачів вищої освіти із проблемами етики наукового пошуку [10]. Науково-педагогічні працівники університетів наголошують на тому, що правильне розуміння академічної чесності та уміння працювати з джерелами інформації – це важлива частина навчання та дослідної роботи студента, а також майбутньої професійної реалізації.

У період з 1 грудня 2020 року по 12 лютого 2021 року та 20 грудня 2021 – 11 лютого 2022 року УжНУ долучився до проєкту «Ініціатива академічної доброчесності та якості освіти», який був упроваджений Американськими Радами з міжнародної освіти за сприяння Посольства США в Україні, МОН України та Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти. У рамках цього Проєкту студентство та викладачі університету пройшли анкетування шляхом онлайн-опитування, що дало змогу Університету перевірити реальний стан практик та політики щодо академічної доброчесності [7]. Опитування продемонструвало високу обізнаність студентів і викладачів УжНУ із академічною доброчесністю, формами її порушень, заходами, які передбачені для викладачів і студентів у разі вчинення неетичних практик в університеті.

З метою швидкої перевірки наукових та студентських робіт та інших текстів на плагіат УжНУ використовує такий ІТ інструмент як Unicheck, зокрема з 2018 року його активно використовують спеціалізовані вчені ради УжНУ. З 2019 року факультети вишу отримали доступ до нових сучасних ІТ-інструментів для виявлення запозичень, текстових збігів у наукових робо-

тах за допомогою ресурсу Strike plagiarism. Система Strikeplagiarism.com - це сучасний IT-інструмент, призначений для перевірки справжності текстових документів. Завданням системи є надання інформації, яка дозволяє ідентифікувати кількість запозичень у тексті і їх джерелах. Завдяки запровадженню цих IT-інструментів структурні підрозділи УжНУ отримали можливість самостійно здійснювати перевірку наукових робіт студентів, монографічних та дисертаційних досліджень працівників університету.

3. Висновки

Можна зробити висновки, що всі вищенаведені заходи направлені на зміцнення культури академічної доброчесності в освітньому середовищі УжНУ, а сама академічна доброчесність виступає дієвим інструментом забезпечення і посилення якості вищої освіти.

Список використаних джерел:

1. Академічна культура українського студентства: основні чинники формування та розвитку: Матеріали для ознайомлення з результатами проекту № 49169. Східноукраїнський фонд соціальних досліджень та Інститут соціально-гуманітарних досліджень ХНУ імені В. Н. Каразіна. 2015. URL: <https://surgery-four.pdmu.edu.ua/storage/common/docs/R1vyflum4hNfJntU rLlR6KRh1FhLdBWxXuD6Amv.pdf> (дата звернення: 09.11.2024).
2. Дюгованець О.М. Академічна доброчесність та основи наукових досліджень: робоча програма навчальної дисципліни для здобувачів вищої освіти галузі знань 07 Управління та адміністрування. ДВНЗ «УжНУ». 2022. URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/en/infocentre/get/54954> (дата звернення: 20.11.2024).
3. Етичний кодекс ДВНЗ «Ужгородський національний університет». URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/34313> (дата звернення: 12.11.2024).
4. Положення про академічну доброчесність в ДВНЗ «Ужгородський національний університет». URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/12223> (дата звернення: 12.11.2024).
5. Положення про Комісію з питань академічної доброчесності та етики Державного вищого навчального закладу «УжНУ». URL: (дата звернення: 12.11.2024).
6. Положення про організацію освітнього процесу в Державному вищому навчальному закладі «УжНУ». URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/31357> (дата звернення: 15.11.2024).
7. Результати опитування студентів університету у рамках Проекту «Ініціатива академічної доброчесності» (2021-2022 навчальний рік) URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/49270> (дата звернення: 15.11.2024).

8. Рошко С.М. Академічна доброчесність та основи академічного письма: робоча програма навчальної дисципліни для здобувачів вищої освіти галузі знань 29 Міжнародні відносини. ДВНЗ «УжНУ». 2024. URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/80286> (дата звернення: 27.11.2024).
9. Сазик В. Академічна доброчесність: міфічна концепція чи дієвий інструмент забезпечення якості вищої освіти? Освітня політика : портал громадських експертів. 2017. URL: <http://education-ua.org/ua/articles/930-akademichna-dobrochesnist-mifichna-kontseptsiya-chi-dievij-instrument-zabe-zpechennya-yakosti-vishchoji-osviti> (дата звернення: 11.11.2024).
10. Сивохоп Е.М. Академічна доброчесність та етика наукового пошуку: робоча програма для здобувачів вищої освіти галузі знань 01 Освіта/педагогіка. ДВНЗ «УжНУ». 2024. URL: (дата звернення: 27.11.2024).
11. Що сприяє недоброчесності. Академічна доброчесність : Інформаційний бюлетень Випуск № 17. 2021. URL: (дата звернення: 17.11.2024).
12. Як мені писати без академічного плагіату. Академічна доброчесність : Інформаційний бюлетень. Випуск № 1. 2019. URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/26472> (дата звернення: 17.11.2024).
13. Як підтримати чесність дистанційного навчання. Академічна доброчесність : Інформаційний бюлетень. Випуск № 8. 2020. URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/26479> (дата звернення: 17.11. 2024).
14. Guerrero J. Preserving Academic Integrity in Universities Goes Beyond the Classroom. October 27, 2024. URL: <https://academicintegrity.org/resources/blog/531-preserving-academic-integrity-in-universities-goes-beyond-the-classroom> (дата звернення: 12.11.2024).
15. Facts and Statistics. International Center for Academic Integrity. URL: <https://academicintegrity.org/resources/facts-and-statistics> (дата звернення: 11.11.2024).

Transliteration of References:

1. Akademichna kultura ukrainskoho studentstva: osnovni chynnyky formuvannia ta rozvytku: Materialy dlia oznaiomlennia z rezultatamy proektu № 49169. Skhidnoukrainskyi fond sotsialnykh doslidzhen ta Instytut sotsialno-humanitarnykh doslidzhen KhNU imeni V. N. Karazina. 2015. URL: <https://surgery-four.pdnu.edu.ua/storage/common/docs/R1vyflum4hNfJntUrILfR6KRh1FhLdBWxXuD6Amv.pdf>
2. Dihovanets O.M. Akademichna dobrochesnist ta osnovy naukovykh doslidzhen: robocha prohrama navchalnoi dystsypliny dlia zdobuvachiv vyshchoi osvity haluzi znan 07 Upravlinnia ta administruvannia. DVNZ «UzhNU». 2022. URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/en/infocentre/get/54954> (data zvernennia: 20.11.2024).

3. Etychnyi kodeks DVNZ «Uzhhorodskyi natsionalnyi universytet». URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/34313> (data zvernennia: 12.11.2024).
4. Polozhennia pro akademichnu dobrochesnist v DVNZ «Uzhhorodskyi natsionalnyi universytet». URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/12223> (data zvernennia: 12.11.2024).
5. Polozhennia pro Komisiuu z pytan akademichnoi dobrochesnosti ta etyky Derzhavnoho vyshchoho navchalnoho zakladu «UzhNU». URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/26527> (data zvernennia: 12.11.2024).
6. Polozhennia pro orhanizatsiiu osvithnoho protsesu v Derzhavnomu vyshchomu navchalnomu zakladi «UzhNU». URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/31357> (data zvernennia: 15.11.2024).
7. Rezultaty opytuvannia studentiv universytetu u ramkakh Proiektu «Initsiatyva akademichnoi dobrochesnosti» (2021-2022 navchalnyi rik) URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/49270> (data zvernennia: 15.11.2024).
8. Roshko S.M. Akademichna dobrochesnist ta osnovy akademichnoho pysma: robocha prohrama navchalnoi dystsypliny dlia zdobuvachiv vyshchoi osvity haluzi znan 29 Mizhnarodni vidnosyny. DVNZ «UzhNU». 2024. URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/80286> (data zvernennia: 27.11.2024).
9. Satsyk V. Akademichna dobrochesnist: mifichna kontseptsiiia chy diievyi instrument zabezpechennia yakosti vyshchoi osvity? Osvitnia polityka : portal hromadskykh ekspertiv. 2017. URL: <http://education-ua.org/ua/articles/930-akademichna-dobrochesnist-mifichna-kontseptsiiya-chi-dievij-instrument-zabe-zpechennya-yakosti-vishchoji-osviti> (data zvernennia: 11.11.2024).
10. Syvokhop E.M. Akademichna dobrochesnist ta etyka naukovoho poshuku: robocha prohrama dlia zdobuvachiv vyshchoi osvity haluzi znan 01 Osvita/pedahohika. DVNZ «UzhNU». 2024. URL: <https://www.uzhnu.edu.ua /uk/infocentre/get/83113> (data zvernennia: 27.11.2024).
11. Shcho spryiaie nedobrochesnosti. Akademichna dobrochesnist : Informatsiinyi biuleten Vypusk № 17. 2021. URL: <https://www.uzhnu.edu.ua /uk/ infocentre/get/43868> (data zvernennia: 17.11.2024).
12. Yak meni pysaty bez akademichnoho plahiatu. Akademichna dobrochesnist : Informatsiinyi biuleten. Vypusk № 1. 2019. URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/26472> (data zvernennia: 17.11.2024).
13. Yak pidtrymaty chesnist dystantsiinoho navchannia. Akademichna dobrochesnist : Informatsiinyi biuleten. Vypusk № 8. 2020. URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/26479> (data zvernennia: 17.11. 2024).
14. Guerrero J. Preserving Academic Integrity in Universities Goes Beyond the Classroom. October 27, 2024. URL: <https://academicintegrity.org/resources /blog/531-preserving-academic-integrity-in-universities-goes-beyond-the-classr oom> (data zvernennia: 12.11.2024).

15. Facts and Statistics. International Center for Academic Integrity. URL: <https://academicintegrity.org/resources/facts-and-statistics> (data zvernennia: 11.11.2024).

SURNINA-DALEKOREI O.A.

Candidate of Political Sciences, Associate Professor, Department of Political Science and Public Administration, Uzhhorod National University, Uzhhorod, Ukraine

ORCID <https://orcid.org/0000-0001-8131-1924>

E-mail: olga.surnina@uzhnu.edu.ua

CULTURE OF ACADEMIC INTEGRITY AT UZHGOROD NATIONAL UNIVERSITY: MAIN FACTORS OF FORMATION AND DEVELOPMENT